Tečaj XIX.

NOVICE

List 42.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 16. oktobra 1861.

Razglas.

Avstrijanski glavni odbor na Dunaji za razstavo v Londonu v prihodnjem letu naznanja vsem obertnikom, rokodelcom in kmetovavcom, ki želijo kaj v to razstavo poslati, da morajo zadnji čas do konca tega mesca oglasiti, kaj bojo poslali; pozneje se ne bojo več sprejemali oglasi.

Oreh.

Oreh, ki ga tù in tam tudi laški oreh imenujejo, je dobil svoje ime od laške dežele zato, ker se je iz laških dežel sčasoma v druge dežele zasadil. Prav za prav je pa njegova domačija Perzija v jutrovih deželah, od kodar so ga Rimljani pervi v laške kraje prinesli.

Orehov je po svetu, kakor je sadjorejcom več ali manj znano, več plemen, po okusu so pa večidel vsi precej enaki, samo to jih loči, da so nekteri debeli, drugi drobneji, eni mehke, drugi terde lupine; tem pravijo kmetovavci pri nas po navadi koščaki, unim pa meščaki. Zopet drugi so bolj okrogli, ali pa podolgovati, eni zgodnji, drugi pozni itd.

Orehi okrogli so v naših krajih najbolj navadni, najbolj okusnega jedra in precej debeli, precej mehke lupine, radi rodé, veliki in košati zrastejo, in ker jih vsaki mraz ne posmodi, zato jih kmet v naših krajih skor najbolj obrajta. Podolgasti orehi imajo, bi rekel, skor najboljše jedro in mehko lupino; so tudi dosti debeli, al mraz jih raji vzame.

Tukaj bom omenil še tako imenovanega velikanskega oreha (Riesen-Nuss). To drevo rodí tako debele orehe, da so dostikrat po 4 palce dolgi in po 3 debeli, taki so, kakor gosje jajca. Lupine so mehke, skor take kakor meščakov; zima jih tako kmali ne popali kakor druge pleména; to drevo prav zgodaj rodí, dostikrat že v tretjem letu po posajenju.

Še o druzih 6 orehovih plemen, ker se v naših krajih le poredkoma nahajajo, ne bomo tukaj posebej govorili. Omenimo še samo francozkega pritlikovca. Ta oreh je novo pleme, ki so ga še le pred malo leti na Nemško dobili. Véliki sadjorejci hodijo ž njim ravno tako v caker, kakor s pritlikovci sploh, sadé jih po gredah in v kible. Ker to pleme prav počasi raste, je za male verte in posódno rejo prav pripravno drevó, njegovi orehi so tako lepi in debeli kakor navadnih drevés; pravijo, da ta pritlikovec rad rodí in orehi njegovi so zgodaj zreli.

Orehu je všeč vsaka zemlja, če tudi slaba in kamnita, le močirnate ne ljubi. Najbolj se pa ponaša v ilovnatem laporji in dobri černi zemlji. Če je pa oreh na dobri zemlji naglo zrastel, ne obrajta mizar njegovega lesa toliko, kakor onega iz puste in kamnite zemlje; bolj ko v pusti in kamnitni zemlji oreh raste, tem terdneji, lepše kostanjeve barve in lepše žilast je les njegov, po kterem mizarji radi segajo, in starji ko je, tem bolj ga obrajtajo. Orehov berst in cvetje rad mraz popali, zato ljubi oreh tudi bolj gorko podnebje; saj je sin tople domovine.

Da si niso dozdaj sadjorejci veliko prizadevali, reje orehov na višo stopnjo povzdigniti in niso skušali jo dosti zboljšati, je gola resnica, akoravno tudi oreh zasluži, da bi se ga z ravno takim pridom poprijeli kakor vsake druge sadjoreje, ker bi jim, če bi orehe z veseljem oskerbovali in razumno gleštali, zgodaj in bogato rodili. Lepi orehi se lahko v denar spečajo in od leta do leta lep dobiček donašajo; in še takrat, ko so že debeli in stari, ti bo njih les, posebno iz debla in čverstih vej, lep dobiček donesel.

Gospod J. N. Leicht, vertnar kneza Lobkovica v Ripu na Češkem pravi: Kdor si hoče lepih in zdravih orehov zarediti, naj tako-le ravná:

Za rejo lepih in zdravih orehov ni druzega potreba kakor pazljivosti in marljivosti. Pred vsem mora gledati: a) kakošne orehe bo za seme odbral; b) kako jih bo v zemljo sadil; c) kako jih bo pervo leto gleštal; d) kako jih bo opravljal naslednje leta in e) kako bo ž njimi ravnal do takrat, ko se bodo na stanoviten kraj presajali?

Kakošni orehi naj se za seme odberajo?

Za seme odberam jez vselej orehe z mehko lupino; za vse druge plemena se in tudi za koščake za seme ne zmenim, zato ker oreh z mehko lupino med vsemi največ dobička donaša. Tako hitro ko so orehi na drevesu zreli, kar se spozná potem, če jim unanja zelena lušina poči, jih dam pobrati z drevesa in na travi na kup nasuti, da jih sonce in zrak dobro pozorita, in pustim jih na kupu toliko časa, da začenjajo lušine na njih močnate prihajati, in se dajo od orehov lušiti. Ko se je zelena lušina orehom odpravila, jih nasujem v velik škaf, — in jih v vodi s kako omuljeno metlo močno sèm ter tjè mešam, dokler so popolnoma čisto osnaženi; potem jih nasujem na leso in denem na suh, zračen in senčnat kraj sušiti, kjer so v kakih 6 do 8 dnéh že suhi. Ko sem jih tako očedil, odberem od njih najlepše, to je, najdebelejše, najlepše zrašene in čisto zdrave za posajenje; ostali se porabijo pa za dom ali se prodajo. (Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

(Murbino listje je ovcam tako dobra klaja), da „Frau. Bl.“ pravijo, da je ni boljše. Pri neki pražki razstavi je bil na ogled postavljen tudi neki oven, ki so ga samo z murbinim listjem kermili in mu s to klajo tako volno napravili, da je bila tanka in svitla kot svila (žida). Tudi v Meklenburg-Schwerinu so pokladali ovnu samo murbino listje in tudi ta je imel najlepšo volno med vsemi drugimi; 1000 gold. so mu za-nj ponujali. Nek drug 5 let star oven ravno tistega gospodarja se je z murbinim listjem spital tako, da je vagal 123½ funtov; v enem letu je pridobil 22 funtov.

Drobtinčica.

* Zvezdoslovci so prerajtali, da sončna svetloba svetlobo lune prekosi 300.000krat. Ako bi tedaj 300.000 polnih lun razlivalo svojo svetlobo na zemljo, bi vendar vse skupaj ne svetile bolj kakor sveti edino sonce.

Ogled po naših časnikih.

„*Stimmen aus Innerösterreich.* Beiträge zur Durchführung der nationalen, religiösen und politischen Gleichberechtigung. Herausgeber und verantw. Redacteur Andreas Einspieler. Klagenfurt. III. und IV. Monatheft“.

3. in 4. zvezek nam v veliko veselje poterjujeta, da izverstni pisatelj in vrednik slovenski se tudi verlo obnaša kot pisatelj in vrednik nemški. Mnogo tega, kar sedanji čas terja, ali, kakor Nemec pravi, „Die Fragen der Zeit“, vse obdeluje s krepko in prepričavno besedo. Zvesti svoji nalogi skozi in skozi: braniti narodno, versko in politično ravnopravnost, so pa „Glasi iz notranje Avstrije“ vedno tudi pravični nemškemu elementu. Vendar dragi „Glasi“, nikar ne mislite, da protivniki naši to spoznajo; kakor v eno mer v svet trobijo, da „Novice“ vsaki dan za zajterk deset Nemcov požró, tako — vemo — jim tudi vi niste za trohico bolji.*) Sedaj so jo sami „schwarz auf weiss“ zapisali, da leta 1848 v Frankobrodu skovana Nemčija mora seči „bis zur Adria“, in kdor se temu ustavlja in stavi le ravnopravno Avstrijo v svoj politični program, tega napadajo kakor risi in boae constrictores. Al dobro vemo, da se tudi vi tega ne strašite, ker kdor si v Celovcu upa odkritoserčno besedo govoriti za pravice Slovencov, je že pred vedil, da bo mogel požirati dosti grenkih.

Naj po tem predgovoru povemo obsežek omenjenih dveh zvezkov. V versti vodilnih člankov nahajamo: Ueber einige für die slavischen Nationen derzeit ungünstige Erscheinungen, über die Ursachen derselben und über die Mittel sie zu beseitigen. — Die Kirche und die andern Religionsgesellschaften II. — Bureaukratie und Selbstverwaltung. — Ein Wort an unsere Justizmänner. — Das Unterrichtswesen in Innerösterreich. — Die Kirche und das Nationalleben. Potem krajši sostavki: Der Landtag in Steiermark. — Der Reichsrath. Pregledi druzih časnikov: Warum wirkt der Reichsrath nichts? — Die Gegenpetitionen in Steiermark. — Der Slavencongress in Veldes itd. Za tem sledijo mnogi dopisi iz Koroškega, Krajnskega, Štajarskega, Goriškega, Dunaja itd.

Gori omenjeni pervi sostavek odkriva odkritoserčno naše rane in našteva zdravila njene. Novega tù, ki slovenske časnike beremo, ni ravno nič povedanega, ker se tudi nič več novega povedati ne dá, kar bi ne bilo že stokrat rečeno. Al Nemci, ki naših zadev ne poznajo ali so po lažnjivih nasprotnikih naših krivo podučeni in zapeljani, si utegnejo, ako jim je za resnico mar, krive misli razjasniti in pravo spoznati. Zato jim priporočamo ta sostavek, kakor še tudi posebno unega, ki o naših šolah govorí, kteri nam je zlasti zato važen, ker nam iz gosp. Helfertove knjige, ki je prišla letos na svetlo pod naslovom: „Die sprachliche Gleichberechtigung in der Schule und deren verfassungsmässige Behandlung. Von Joh. Alexander Freih. v. Helfert, Prag 1861, razodeva pravíla, kako ta gospod, ki kot Unterstaatssecretär v ministerstvu za nauk opravlja visoko službo, o ravnopravnosti različnih jezikov v šolah avstrijanskih misli. Njegove misli so tudi naše misli in srečne bi se čislali, ako bi se kmali spolnile. Da se bodo, o tem ni dvombe, ker pravična reč mora zmagati vkljub vsem overam.

Vernivši se še enkrat k pervemu članku naj za tiste, ki naš slovenski jezik iz nevednosti zaničujejo kakor otroka, kteremu ne gré beseda v javnem življenji, v šoli in pisarnicah, povzamemo malo verstic iz strane 137, kjer pisatelj z nekim izgledom dokazuje, kakošen nemšk jezik je, na priliko, ob času cesarja Leopolda (pa se ve da tudi še dosti pozneje pod cesarico Marijo Terezijo) kraljeval v kancelijah. Pisatelj pravi: Zur Beurtheilung, wie die deutsche Amtssprache in Wien zur Zeit Leopold's (1704) ausgesehen, diene nur folgendes Beispiel aus der allerh. Entschliessung vom 4. april 1704, Böhmen betreffend: „in's Künftig aber keine einführung anderster als cum expressa Salutari Clausula, Salvo jure anteriorum Creditorum ertheilen, die Anteriores Creditores auch, wann die posteriores alle Gradus Executionis bis auf das Letzte „Beherrschungs-Recht“ inclusive Verführet .... mit dem Odpor (sic! čechisch) nicht mehr gehört werden sollen.“ — Und dennoch war dieses Kauderwälsch, als was noch gegenwärtig, Gottlob! die slovenische Sprache demjenigen, der sie kennt und versteht, durchaus nicht erscheinen kann, bekanntermassen sowohl in den Schulen als auch in den Aemtern vollkommen gang und gäbe!“

Izversten je sostavek „Bureaukratie und Selbstverwaltung“, kjer se z ozirom na to, kar imenitni deržavniki (Staatsmänner) od nekdaj in danes o preveč gospodajočih uradnijah mislijo, pomočki nasvetovani, kako se dá tem napakam v okom priti z resnično svobodnimi županijami, samostojnostjo dežel, manj uradnijami, očitnostjo in ustmenostjo vseh opravíl. „Naj bi duh oktoberskega diploma kmali kri in meso postal!“ — so konečne besede tega sostavka.

V čerticah o deželnem zboru štajarskem smo poterjeno našli, kar so tudi že „Novice“ v hvalo ptujskemu poslancu Hermanu (Nemcu) rekle. Ko je namreč deželnemu zboru nasvèt predložil, naj deželni odbor pripravi osnovo postave, po kteri bi se slovenskemu narodu na Štajarskem dodelila djansko pravica slovenskega jezika v šoli in kancelijah, in ga je predsednik vprašal: ali hoče gospod poslanec ta svoj nasvèt z razlogi uterditi, je Herman, svest si svojega pravičnega zahtevanja serčno odgovoril: „Moj predlog sam sebe upravičuje; cesarjeva beseda zagotovlja vsem narodom enake pravice, in Slovenci pričakujejo od deželnega zbora, da ta beseda resnica postane“. Verli Herman je tudi bil, ki je v „Tagespošti“ od 13. maja na drobno in s številkami dokazal, da kakor je zdaj volitna postava narejena, je doljno (slovensko) Štajarsko za 6 poslancov premalo poslancov v deželni zbor poslalo.

Da naposled dokažemo, da kakor v slovenskih naših časnikih tudi v tem veje duh mirú in sprave, naj postavimo le-sem še iz 4. zvezka sledeči spisek v izvirni besedi:

„Dass Sie den Entschluss gefasst haben, zum Behufe der gegenseitigen Verständigung ebenfalls eine Zeitschrift in deutscher Sprache herausgegeben, welche übrigens die Rechte und Interessen aller Slovenen Innerösterreichs ohne Furcht und Scheu vertreten soll, hat uns sehr angenehm berührt; denn Verständigung thut wirklich noth, namentlich in diesem Augenblicke, in welchem mit dem Spruche: „Gleiches Recht für Alle“ und mit dem gleichbedeutenden Schlagworte des Tages: „Gleichberechtigung“ (der Nationalitäten) ein so arges Spiel getrieben, und wie wir sehen, von unsern deutschen Mitstaatsbürgern leider noch immer so wie im Jahre 1848 gedeutet wird, nämlich, dass die Deutschen Oesterreichs in der ganzen Monarchie, d. h. auf dieselben Rechte Anspruch haben, wie in ihrer deutschen Heimat, somit folgerichtig, z. B. auf slavischem Grund und Boden grössere Rechte als die Eingebornen selbst. Oder ist es vielleicht nicht Thatsache, dass man verlangt, dass wegen zwei, drei der deutschen Nationalität angehörenden Schülern die ganze Volksschule, Realschule u. s. w. einer rein slavischen Gegend ganz deutsch sein solle und sein müsse? — Ja man geht noch weiter: „viele Deutsche (wir sagen nicht alle, denn es gibt auch sehr viele aller Ehren werthe Deutsche, sondern wir wiederholen es: viele) Deutsche und mit solchen viele halbgermanisirte Slaven wollen von einem slavischen Schulunterrichte selbst dann nichts wissen, wenn sämmtliche Schüler der slavischen Nationalität angehören; sie fordern die Ertheilung des Unterrichtes unbedingt in deutscher, d. i. in einer den Schülern ganz unver-

*) Dobro je rekla „Danica“ v svojem poslednjem listu: „Spreobernil boš nemškutarja težko kterikrat ali pa nikoli.“ Vr.

ständlichen Sprache. Man sollte es kaum glauben, und doch ist es so!

Viele Deutsche und Germanisirte gerathen ganz ausser sich, wenn Slovenen auf rein slovenischem Boden in Gymnasien Vorträge in slovenischer (aber auch in deutscher Sprache) nach dem Principe der „Parität“ (Gleichheit) fordern. Man sollte es kaum glauben, und doch ist es so!

Viele Deutsche und Germanisirte gerathen gleich in Harnisch und schreien Zetter, sobald die gleichberechtigten Slovenen, wenn auch diese in ihrem Lande in einer gegen die Deutchen 99mal überwiegenden Majorität sind, beanspruchen, dass ihnen die ämtlichen Ausfertigungen, vorläufig wenigstens einfache Bescheide und Vorladungen in ihrer ihnen einzig und allein verständlichen Muttersprache ausgefertiget, zugestellt werden sollen, indem in den meisten slovenischen Dörfern kein einziger Mensch zu finden ist, der Deutschgeschriebenes lesen könnte und es zugleich verstände, und unsere Landleute genöthigt sind, oft eine, zwei Stunden weit zu gehen, um nur den auf der Vorladung ausgesetzten Termin zur Tagsatzung in Erfahrung zu bringen, wobei im Ganzen, Jahr ein Jahr aus eine Menge kostbare Zeit verloren geht, während es bei uns gegenwärtig gewiss schon in jedem Dorfe einige oder wenigstens ein Individuum gibt, welches slovenisch lesen kann und eine so einfache Schrift in seiner eigenen Muttersprache auch verstehen muss, so dass der arme, ohnehin genug belastete Bauer gleich an Ort und Stelle ohne allen Zeitverlust und anderweitige Auslagen Auskunft erhalten könnte. Allein viele Deutsche und Germanisirte schreien, wie gesagt, gleich Zetter und blasen in die Lärmtrompete der Tagespresse, sobald sie von dem letzerwähnten so bescheidenen Anspruche etwas vernehmen. Mann sollte es nicht glauben, und doch ist es leider so!

Namentlich müssen wir mit Bedauern die traurige Thatsache erwähnen, dass alle deutschen Journale (mit ein paar ehrenvollen Ausnahmen) von den in der bekannten Monstrepetition der Slovenen ausgesprochenen so billigen, so bescheidenen Forderungen nichts wissen wollen, und alle erdenklichen Kniffe und Pfiffe aufbieten, um jeden Erfolg zu vereiteln. Jene deutschen Journale behaupten gegenüber den Slovenen und Slaven überhaupt stets denselben Standpunkt, welchen gegenwärtig die „Linke“ des Reichsrathes einnimmt. Wie gerecht diese den Slaven ist, beweist der Umstand, dass einige Mitglieder derselben selbst bei den Worten Riegers, dass man einem Professor der Prager Hochschule für den čechischen Vortrag eines Lehrgegenstandes, während die deutschen Professoren jährlich 3000 Gulden erhalten, einen Jahresgehalt von nur 600 Gulden auswarf, laut zischten. Ist das nicht empörend? Heisst das nicht, den Rechtlichkeitssinn des deutschen Volkes, welches die Reichsverhandlungen liest, untergraben und vernichten? Doch so verderbt sind, Gott sei Dank, noch nicht alle Mitglieder der Linken. Es gibt darunter auch einen gerechten deutschen Mann, der darüber, wie es uns aus guter Quelle bekannt ist, selbst sein Befremden ausgesprochen: „Nun das ist doch klar, sagte er nach jener denkwürdigen Sitzung, in welcher der Herr Präsident des Abgeordneten-Hauses zur „Gerechtigkeit gerufen“ wurde, dass 3000 mehr ist, als 600, und dass bei einer so gewaltig verschiedenen Behandlung der bezeichneten Professoren von einer Gleichberechtigung keine Rede sein kann, und es ist mir ganz unbegreiflich, wie man zu einer solchen Bemerkung zischen konnte“. So, meine Herren! sprach ein Deutscher. Es war Niemand anders als Herr Wieser, Reichsrathsabgeordneter für Oberösterreich, der sich durch seinen strengen Rechtlichkeitssinn überhaupt sehr bemerkbar macht. Alle Achtung vor solchen Deutschen. Mit solchen Männern wäre eine Verständigung wahrhaft nicht schwer.

Wir achten die deutsche Nation als solche in hohem Grade. Es gibt gewiss keinen gebildeten, einsichtsvollen Slovenen, der es wünschte, dass die deutsche Sprache aus den Schulen slovenischer Gegenden gänzlich entfernt werde, wie unsere Gegner es aus purer Bosheit ausstreuen. Was wir anstreben, ist in unserer erwähnten veröffentlichten Petition klar und entschieden ausgesprochen und begründet worden. Was in derselben angestrebt wird, ist auf das geringste Mass reducirt, was ein allezeit getreues und nach wahrer Bildung strebsames Volk von einer gerechten, erleuchteten Regierung fordern kann und darf.

Wenn daher der Mund irgend eines Kopfes oder die Feder irgend einer Hand dieser Behauptung widerspricht und unseren diessfälligen Wünschen entgegenhandelt, so kann das unmöglich aus Ueberzeugung geschehen, aus der Ueberzeugung nämlich, dass der vernunftgemäss eingerichtete Volksschulunterricht die Bildung des slovenischen Volkes hemmen würde. Was kann es also sein, dass solche Leute, die da „Bildung“ und „Civilisation“ stets im Munde führen, zwingt, gegen ihre bessere Ueberzeugung zu reden und zu schreiben?

Wir wollen schweigen von dem zwar hässlichen, aber „menschlichen“ Egoismus; wir erwähnen nur — erschrecket nicht! — den ... Panslavismus. — Ja dieses Gespenst ist es, welches in vielen deutschen Köpfen leider noch immerfort spuckt und jeden gesunden Gedanken im Keime erstickt, so dass schon die Ammen in den Kinderstuben darüber lachen.

Deutsche! lasst schon einmal ab von diesem Wahn! Fürchtet den Panslavismus eben so wenig, als wir den Pangermanismus fürchten, — und die Verständigung, die Harmonie zwischen den Slaven und Deutschen Oesterreichs wird nicht schwer sein. Dasselbe, was der Verwirklichung der pangermanischen Idee im Wege steht, dasselbe macht auch die Realisirung der panslavischen unmöglich. Wer die deutschen und slavischen Zeitungsberichte mit Aufmerksamkeit liest, der wird hoffentlich errathen haben, was wir hier meinen.

Daher noch ein einmal, lasst ab von jenem Wahne, und die gesunde Vernunft wird von ihren Fesseln befreit; sobald dies geschieht, werdet ihr uns gerecht werden; sobald ihr uns gerecht seid, von demselben Augenblicke herrscht zwischen den Slaven und Deutschen der ganzen österreichischen Monarchie Friede und Eintracht, und ihr wisset: Eintracht nährt, Zwietracht zerstört!

H koncu le še izrečemo eno željo: Naj bi „Stimmen aus Innerösterreich“ se iz mesečnega časnika môgle kmali preroditi v tedenski list (Wochenblatt), kterega mi Slovenci tako živo potrebujemo kakor riba vode, — zakaj? zato, ker tudi nemškega organa nam je treba domá za brambo proti protivnikom, ki napadajo v nemških časnikih našo pravično reč. Napade te berejo naši Nemci, naših spodbitij pa ne, ker ne beró ali ne znajo brati slovenskih časnikov. In tako smo zmiraj le mi na škodi. Dobro sicer vemo, da vragov ne bomo s tem preverili; al dosti je ljudí, ki niso hudobni, ampak le nevedni; ti se bojo podučili, bravši naše razjasnila, in gnjusoba jim bo laž in zvijača naših protivnikov. „Ost und West“ res da je naš krepák zagovornik; al on ima obširnejše polje in ne more se toliko pečati z bolj lokalnimi zadevami. „Ost u. West“ naj je naš vsakdanji, „Stimmen aus Innerösterreich“ naš tedenski list. Mi saj toliko časa, da prežene resnica laž in pravica krivico, potrebujemo še domačega nemškega časnika ne za nas, ampak za poduk takim, ki bojo naši berž ko bojo prav podučeni. Zato nam je treba tedenskega časnika, ki pride bolj med občinstvo, v kavarne itd. Mesečni časnik je knjižica, ki o gori rečenem namenu ne opravi dosti, ker večidel le tisti ga berò, ki so že sami po sebi za našo pravično reč, — za vse druge ne „existira“. Če si tudi kavarna naročí knjižico — kako dolgo nek bo ležala v kavarni? Kmal jo bo zgrabil kak protivnik, in gledaje okoli

*

sebe, ali ga nihče ne vidi, jo bo vtaknil v žep, da ne bo ne sledú ne tirú po nji.

Živo tedaj podpiramo tudi mi željo vrednikovo, naj bi vsi domorodci, ki nemški umejo, za obilne naročila skerbeli in se sami naročili na „Stimmen aus Innerösterreich“, *) da ne bojo — glasi upijočega v puščavi!

Dopisi.

Iz Celja — je vredništno prejelo od g. vodja ondašnje gimnazije dopis, ki nam na vprašanje v 39. listu „Novic“ pravi, da je res, da je za plodniši nauk naravoslovja sostavil slovenski imenik vsega živalstva in rastlinstva, in ob enem dodaja, da je v konečnem sporočilu ministerstvu predložil nasvèt, naj se v 1. in 2. razredu namesto 2 ur učí slovenski jezik 3 ure, kakor je tudi po njegovi prizadevi se nauk slovenščine na glavni ljudski šoli pospešil — da tedaj nikakor ne more res biti in tudi ni res, kar je bilo v ravno tistem listu rečeno, da bi bil dijakom prepovedal govoriti slovenski.

Iz Slovenskih goric 6. okt. = Častite „Novice“, ste v zadnjih brojih naše šolsko stanje pretresovale in enmalo razkrile, kako slabo da še vedno naša reč napreduje po naravni narodni poti in kak močno protinstvo vlada. Ne manje bi se kadilo, če bi htele sèm ter tjè rašiti gnjusobni starinski meh ponemčevavnih uredov. Naj povem en primerek od Št. Lenarta v Slovenskih goricah. Pretekle šolske praznike pride nek dijak viših šol v kancelijo prosit si popotnega spričala. Ustopivšemu in pozdravšemu ondašnji pošteni in domoljubni uradnik prijazno v domačem jezikuo dgovorí. „Dobro je, živio gosp. K“ ...., si naš prosivec misli, pa pri tem gospodu ni mogel opraviti, ker nek drug gospod popotne spričala deliva in tega še ni bilo tam. Čez pol ure pride iznova. Ustopi, pozdravi: Dobro jutro. Gospod kancelist, pri kterem si je imenovanega spričala prosil, molčí in počne debelo gledati. Popotno spričalo bi rad imel, zaprosi dijak. Gospod gleda debeleje. Dijak pogled razume in prosi po nemški in ob enem položí poterdilo, v kterem, kakor je znano, srenjski župan poterjuje, h kteri srenji da spada. Al žalibože! to poterdilo je bilo slovenski pisano. Neznam, jeli uradnik ni razumel ali ni htel razumeti. Ostro se skrega: „Bei uns wird deutsch amtirt“. Kako pa, se začudi dijak, sred Slovencov? Mi še nismo nobenega povelja dobili, da bi morali slovensko amtirati, odgovori uradnik. Al ne terja gola naravnost, vpraša dijak, da so med Slovenci slovenski uradniki, ki slovensko znajo? Naš „constitutioneller“ uradnik počne na vès glas kričati in se kregati, da kmet, če nemški ne razume, ima, čujte Slovenci! tolmača s seboj vzeti. Popoten list dijaku zapiše in predstojniku dá podpisati ter obžalovaje ga „ultramontanca“ odpusti rekši: „Schade, dass sie nicht schon einen slovenischen Herzog haben!“ — Ta prigodba je v uredu in v celi okolici velik hrup zagnala. Nek Nestor uradnišk se toži: 60 let sem star in vedno nemški pisarim, zdaj pa me hočejo toti mladiči učiti, kako da imam pisati! Ali ste gospod zaspali vse ono, kar se je po svetu zgodilo? Ne veste ničesar o 20. oktobru, ničesar o prestolnem govoru? Zdramite se, čitajte, ne delajte se večega, kot so naš svitli cesar! Ljudje pa si pripovedujejo, kako huda se je ...ovem Jožku pretila; skoro bi ga bili zaperli, ker je slovensko poterdilo sprožil. Župan vès osupnjen se uradniku plaho opravičuje, da si je dijak omenjeno poterdilo sam spisal in da je svoje ime taki po nemški podpisal. Ne straši se tega siromaček, ne strašite se drugi sosedje! Naš svitli cesar so vsem narodom enake pravice po svoji milosti podelili.

Iz Primorskega 12. okt. △ — Radovedni smo, kako bo minister pravosodja odgovoril na Černetovo poprašbo, o kterih smo v „Novicah“ že marsikaj brali. Naši protivniki, ki jih je bila ta poprašba nekaj oplašila, so se potem, ko so odgovor g. ministra Šmerling-a na Tomanovo interpelacijo zastran upeljanja slovenskega jezika v šole zaslišali, zopet oddahnili, in se nam posmehujejo kramljaje: „kaj vi hočete slovenski jezik v uradnije vpeljati, pa še nimate toliko slovstva, da bi v slovenskem jeziku le mali katekizem spisati zamogli, tako, da ga še v šole ne morete upeljati!“ — Nočemo na to odgovoriti, da, če še nimamo slovenskih šolskih knjig, nismo mi tega krivi, pa jih berž spišemo lahko na kupe, da jih vlada le tudi nam Slovencom napravi, kakor jih je Nemcom in tudi Italijanom vselej radovoljno na svoje stroške napravljala; odgovorimo le, da naši Slovenci bolji znajo tisti jezik, ki so se ga že na maternih persih učili, kakor laški, v kterem so prisiljeni skorej v vseh primorskih uradnijah pisati, in v kterem tudi pišejo morde boljši, kakor marsikteri rojen Italijan; odgovorimo našim protivnikom, da slovensko slovstvo, skup spravljeno s trudom verlih mož, je bolj bogato, kakor si oni mislijo, in da v njem najdemo, česar je nam treba za uradnije in še več; jim odgovorimo, da ravno od njih se ne bomo slovenske slovnice učili, ker bi ne bili dobri slovničarji še v nemškem in laškem jeziku, kakor nam vsaki dan pričujejo dekreti, ki jih nam pošiljajo, v kterih pa tudi nemški in italijanski duh le celó malo pihlja. Po tem takem se ne spodobi, da možje, ki jih slovenska zemlja nosi in redí, se posmehujejo, ako le samo mi Slovenci bi ne imeli ravnopravni biti v versti druzih narodov avstrijanskih. Pa narmanj se takim možem spodobi se posmehvati, ki se imenujejo prijatle edine in močne Avstrije. Nekteri izmed njih, ki so na visoki stopnji, bodo se vé da poprašani, ali bi se dalo izpolniti, kar poslanec Černe želi. Bojimo se, da odgovor bo Černetovim in tudi našim željam, dasiravno so pravične in zmerne, le malo zadostil, in da bo laški jezik tudi v slovenskih okrajih Primorja kakor do zdaj, tako tudi za naprej v uradnijah vladal. Al le-ti možje in ž njimi vred tudi gospod minister naj ne zabijo, da v Turinu so zemljovidi na prodaj, ki goriško grofijo, Terst in Istrijo kakor laško zemljo kažejo, in da laški časopisi in tudi francozki vsaki dan svetu oznanujejo, da celo ilirsko Primorje spada v laško deželo; naj ne zabijo, da s tem, da se na slovenski zemlji laškemu jeziku pomoč daje, slovenskemu pa pravica krati, se grabljivim Italijanom pot odpira v serce naše domovine. Slovenci pa, to naj si vlada k sercu vzame, niso pripravljeni, svojih davkov v Turin pošiljati. Ministri vabijo na Dunaj poslance vseh avstrijanskih narodov zaupanja teh narodov jim je sedaj pred vsem drugim treba; imeli ga bodo, ako bodo njih pravice spoštovali; drugač pa ne.

Iz Št. Vida nad Valdekom 6. oktobra. — Da mi Slovenci še zmiraj bolj moramo po ternovih potih kakor po rožicah hoditi, nam kaže skor vsaki dan „Tagespošta“ in njih pajdašice, ki vsako našo, če še tako nedolžno, pošteno in pravično početje hudobno v napak obračajo, češ, da vsem drugim narodom sme od lanskega 20. oktobra sonce narodnosti sijati, le v naši pratiki mora še vedno stati „merknjenje sonca.“ Naj vam povem le en dokaz tega. Ko smo bili veseli, da je gosp. poslanec Černe za nas govoril, naj se vpelje domači jezik v kancelije in je verli gospod ravno to govoril, kar zahteva naša dosti znana peticija, ki jo je tudi naš častiti c. kr. deržavni pravnik g. Waser podpisal, smo napravili zahvalnico gosp. Černe-tu in jo podpisali. Al ko jo pošljem v podpis nekemu bližnemu „purgermajstru“, me zatoži c. k. okrajni gospóski, da ljudstvo zapeljujem!! — Taka se nam godí, da si še svoje lastne pravice nismo svesti. — Častiti župani, ki ste slovesno prisegli, da hočete svetlemu cesarju zvesti ostati, njegove ukaze spolnovati, in za srečo svojega ljudstva skerbeti, prosim, prizanesite mi, da se Vas prederznem barati, v ktero županijo ste po vrednosti sprejeli „cesarski diplom“ deželno ustavo in cesarjev „prestolni govor“ do deržavnega zbora — to prevažno podlago za ustanovljenje narodnih pravic?

*) Po pošti veljá celi ta časnik do konca tega leta 2 fl. 50 kr.

Ali ste vse te pisma čitali, in če ste jih, kaj ste si k sercu vzeli in ali ste od tega zapopadka svojemu ljudstvu le za trohico vediti dali, in da bolj po domače rečem: ali kaj veste, da so presvitli cesar kakor vsem narodom tudi nam Slovencom enake pravice zagotovili, da nam hočejo težki jarem odvzeti, ki ga že toliko let težavno nosimo? — Dragi župani, posebno slovenograške okrajne, in vsi tisti, ki ste še domačim slovenskim potrebam vsaj nekoliko pravični, ne zanemarjajte svojega lepega maternega jezika, radi se ga učite, da bote z ljudstvom po domače gospodarili. Nemški, zlasti za kupčijo potrebni jezik, naj zná, kdor se ga le naučiti more in ga potrebuje; al tudi svoj materni jezik se moramo še bolj učiti, ker nam je vsak dan potreben, in se ga ravno tako učiti moramo, kakor se učí Nemec svojega, Lah svojega itd. Kaj mislite, da že znate slovenski, ako vas je mati slovenska rodila in ga govorite vsaki dan. Če je to, tak ste bolj modri z nebes padli kakor vsak drug narod, ki se mora tudi svoj jezik v šolah učiti. Potem častiti župani, ki zdaj nemške pisma sprejemljete, će lih malo jih razumete, bote lahko pisali domačim ljudém po domače in marsikteremu nemškemu „šribarju“ bote lahko slovó dali in ne bote v njegovih rokah kakor muha v močniku. Glejte domače vodílo slovenskega uredovanja se že spisuje pod imenom „Slovenski Pravnik“; za 1 gold. 50 kr. si bomo kupili vse za nas potrebne izgledke (formulare), in ne bojte se, da bi c. k. okrajna gospóska slovenskih pisem ne sprejemala; saj jih iz našega Št. Vida že davno sprejemlje. Kakor pridna bčelica naj nam bodo v izgled naši bližnji sosedje Slovenci v Savinski dolini; posnemajmo jih tudi mi iz slovenograške doline in bodimo — brez sovraštva do druzih — domači na domači zemlji! Ako bomo se zavedili svojih potreb in svojih pravíc, ne bodo se nam več pošiljali za notarje terdi Nemci, ki našega jezika ne umejo. Kakor si sami postiljamo, tako bomo ležali.

Janez Vivod.

Iz Podmehovskega grada na Dol. 11. okt. — Kar dolensko tergatev zadene v novomeškem, kostanjovškem, kerškem in mokronoškem kantonu, so se letos vinščaki ž njo najbolj od 23. do 28. septembra veršili, v semški, metliški in černomeljski okolici pa od 1. do 8. vinotoka (oktobra), nekteri Hervatje pa še danes berejo okoli Vivodine. Mošta so dobili eni več eni pa manj od lani, in ker je letos sploh žlahna terta rodila in grozdje ni celó nič gnjilo, pravijo, da bo vino jako dobro, in če ne pridelka od leta 34. leta, pa saj tistemu od 22. enako. Ubogi pijančki bodo pa spet veliko terpeli. — Okoli Metlike in Semiča ga cenijo po 8 gold. avstrijansko vedro, pri nas pa 2 gold. manj.

Iz Ljubljane. (Pisatelju „Das Deutschthum in Krain“ v Triesterci za porabo v 4. članku njegovega klasičnega lajtartikelna). Na 121. strani „Učitelj. Tovarša“ nekdo pod naslovom „Smešna pa žalostna“ pripoveduje resnično zgodbo, ktera kaže, kakošne so po pravilih „Deutschdümlarja in Krain“ bile naše ljudske šole, ni davno tega, in so nekod še dan današnji, — kako se je ravnalo in se še ravná z ubogo deco slovensko. Zato vzemite ta smešni quid pro quo tudi v „Novice“, kakor jo je vzel tudi „Wanderer“ v svoj 152. list pod naslovom „Deutsche Volksschule in Krain“.

„Berž ko smo pa znali“ — pripoveduje pisatelj — po nemški brati, morali smo v cerkvi vsak za-se iz nemških molitnih bukvic moliti (ako se pravi to moliti, če izgovarjajo ustnice kaj tacega, česar um ne ume). Za-me so dobili oče nekje nekake stare nemške molitne bukvice, iz kterih sem molil vsak dan potem zaporedoma vse, to je, toliko, kolikor sem mogel prebrati, dokler je terpelo cerkveno opravilo, čeravno nisem razumel od perve do zadnje male šole ne dveh celih misel ne v teh ne v drugih nemških bukvicah. Ni mi treba praviti, kako nespametno je tako ravnati in slovenske otroke po sili ponemčevati; ali kolika neumnost se po takem ravnanju lahko zgodí, to ni prišlo menda še nikomur na misel. Le poslušajte! Ko pridem nekoliko let pozneje iz viših šol domú, najdem ponevedoma svoje stare nemške molitne bukvice. Al kako debelo pogledam, ko ugledam napis neke molitvice, ki sem jo, vem da, sto in stokrat tako „pobožno“ molil. Nisem vedel, ali čujem, ali se mi le sanja. — Kaj bi mi se sanjalo! Čujem, čujem, gledam in vidim, kako je černo na belem do zobca tako-le natisnjeno: „Gebeth für schwangere Frauen“ (Molitev za žene v drugem stanu). — Ko preberem vso to molitev in pomislim, kolikrat sem jo „molil“ kakor dečck med sedmim in enajstim letom svoje starosti, nisem si mogel kaj, da bi se ne bil nasmejal na vès glas.

Smešna je res ta, — žalostna pa tudi, posebno če pomislimo, da se ravná tako s slovenskimi otroci sèm ter tjè še dandanašnji. Kadaj bodo slepci spregledali?“

Iz Ljubljane. Od nekaj dni so se naši nemškutarji spet za čudo ožívili. „Triesterca,“ „Tagespošta in „Preša“ napolnjene so z dopisi, ki izlivajo jezo in strup zoper nas Slovence. Ne vemo, jeli jih je ministrov odgovor od 3. t. m. tako podbudil; ali vohajo drugo, svojemu življu ugodno sapo: resnica je, da so iz novega prav čversto na pete stopili. Pisarijo, se vé, po stari šegi; natolcujejo, lažejo, izpreobračajo dogodbe, in kar je najlepše, kakor tisti volk v basni, ki je jagnje dolžil, da mu vodo kali, delajo se pohlevni, ki nikomur žalega ne store; al prešírni Slovenci da jim miru nedamo; delajo se mučeniki, kterim od velicega terpinčenja ni več prebiti na Slovenskem. Nismo nakanili, odgovarjati vsem tem dopisunom, ker človek bi moral zato železne persi in sto jezikov imeti; tudi ne preverovati jih, da so njih misli krive; to bi bilo bob v steno, ker smo do čistega prepričani, da naša največa pregreha, ki njih serditost zbuja, je ta, da smo Slovenci, in da smo jeli pravice tudi nam zagotovljene tirjati. Ker pa za zdaj še nismo voljni, od tega greha poboljšati se, zatorej je tudi pogodba med nami in njimi nemogoča in vsaka beseda v ta namen izrečena, je odveč. Samo iz „Triesterčinega“ dopisa „Nemštvo na Kranjskem,“ ker smo v njem neko izverstno logiko, in neke posebno prijazne namere proti nam in Avstrii opazili, podamo častitim bravcom nekoliko verstic za poskušnjo z malimi opombicami.

„Véliko-Slovenci — začenja Triestinerčin dopisnik — mislijo, da imajo na Kranjskem in njegovih pritiklinah, t. j. na slovenskem Štajarskem, Koroškem, Goriškem in v Istri živeti in prebivati le sami pravico, vsi drugi, posebno pa mi Nemci, da smo le gostje, ki slovenski kruh jemo. To terjenje je pa, pravi, ako ne več, vsaj nesramno, ker Kranjsko je bilo vedno nemška krajina, ter spada k Nemčii.“

Preden kaj spregovorimo o resničnosti te njegove teze, poslušajmo dokaze, s kterimi jo uterjuje. Deli jih na zgodovinske in kulturske.

„Slovenci — pravi — prišli so okoli leta 568 v te kraje, ter jih posedli. Pozneje so pod razne gospodarje spadali, kakor pod vojvode koroške in tirolske, patriarhe oglejske, pod grofe goriške, ortenburžke in celjske. Leta 1272, pravi, zavladal je Otokar II. kralj český vse te kraje, dokler mu jih ni kasneje Rudolf I. nemški cesar odvzel, ter jih svojima sinovoma Albertu in Rudolfu za leno podelil. Rudolf IV. se je imenoval pervi vojvoda Kranjski. Od teh mal, pravi, spadalo je Kranjsko k Avstrii, ter bilo tako del velike Nemčije, do francoske revolucije. Tedaj se je pa leta 1804 cesar Franc razglasil za dednega cesarja avstrijskega ter leta 1806 nemško cesarsko krono položil. Ko so potem francozi bili pregnani, nemškega cesarstva, pravi, zavolj težav, ki jih je pruska delala, ni bilo mogoče več oživiti. Zato so pa vladarji 8. junija 1815 napravili nemški bund, k kteremu se šteje tudi Kranjsko. Tako spada, pravi, kranjska dežela po deržavni pogodbi k Nemčii, in vsaka poskušnja, podreti to pogodbo, bila bi „Landesverrath“ (izdajstvo).

Naj nam dovoli Triesterčin dopisnik, da proti tem te-

meljitim dokazom, da Kranjsko k Nemčii spadati mora, zdaj tudi mi nekoliko besedic spregovorimo. Hvaležni smo mu, da tako blagovoljno pripoznava, da smo Slovenci pervi, t. j. pred ko Nemci, prišli v slovenske kraje, ter jih zaposedli. Pridajamo še, da smo tudi mnogo let, pod svojimi vojvodi in župani, od nikogar zavisni, v njih živeli, ter da smo za vojvoda Sama še nektere naših neprijateljev, ki so segali po naši lastnini in naši svobodi, dobro napokali.

Še le za Karla Velikega, tedaj še le 200 let po prihodu, in potem, ko je v grozovitnih bojih z Avari, oddruživšimi nas od slavenskih bratov, popadal cvet naših junakov, potem ko so celi slovenski kraji opustošeni bili in izpražnjeni od prebivavcov, uklonil je Slovenec glavo, in prejel od silnega Branka jarem, ki ga potem ni nehal tiščati do prijaznejše dôbe novega časa. Al da se Slovenec ni podvergel pod jarem dobrovoljno, pričajo večkratni kervavi odpori pod vojvodom Ljudevitom in druzimi, ki vender niso imeli druzega vspeha, kakor da so mu spone le še terje skovali.

Iz tega se vidi, da smo „prior tempore, potior jure,“ in da Véliki Nemci do naše zemlje nimajo druge pravice, kakor „jus fortioris.“ Pa če tudi dopustimo, da se s silo res pravice zadobivajo, dvomimo jako, jeli te pravice sedanji Veliki Nemčii pripadajo. Dvomimo zato, ker je tisto nemško cesarstvo, kterega leno so bile slovenske dežele, kakor dopisnik sam pravi, leta 1806 mirno v gospodu zaspalo ter se potem ni dalo več obuditi. Historijski pravni subjekt je tedaj mertev in umerle so ž njim tudi nemške pravice do slovenskih krajev, in to tem več, ker je naslednik teh pravic cesarstvo avstrijansko, ktero je, kakor dopisnik sam pripoveduje, ustanovil cesar Franc I. leta 1804, pripoznano ne samo po vseh europejskih deržavah, ampak tudi po vseh avstrijanskih narodih, ki so navdušeni zanj orožje pograbili, in njegov obstanek s potoki kervi zapečatili.

Dopisnik se sklicuje sicer na nemški bund od 8. junija 1815, kakor najmočneji steber celega svojega dokazovanja; al mi dvomimo, da je ta bund kaki dedič svetega rimsko-nemškega cesarstva; dvomimo tudi, da so mu po dotični pogodbi od 8. junija 1815 kake pravice starega cesarstva prideržane; temveč menimo, da je bund samo za vzajemno obrambo sklenjena zveza nekterih, med seboj čisto enakih druga od druge popolnoma neodvisnih deržav, ki se niso združile poleg historijske pravice „Velike Nemčije,“ ampak edino iz svoje proste volje. Leta 1848 pa, ko nam je narodom bilo dovoljeno govoriti, smo tudi glasno proti njemu protestirali. Naj „Triest.“ dopisnik le bere tisto pismo, ki ga je 13. novembra 1848 tadajnji pomnoženi odbor kranjskih deželnih stanov Njih Veličanstvu poslal v Olomuc. Al že slišimo dopisnika kakor jeznega Jupiterja germeti na nas: „Landesverrath!“ Naša sreča je, da se tacega ropota Vélikih Nemcov malo bojímo, ker znamo od leta 1859 sem, kako branijo oni deržavne pogodbe. Tudi pri Magenti in Solferini je bil boj za deržavne pogodbe; al bili smo ga Avstrijanci sami — brez Velikih Nemcov.

Le še eno bomo modrega dopisnika vprašali. Ako bi naša cesarska vlada sama potrebo spoznala, odstopiti od bunda, kakor je na primer leta 1848 primorana bila, avstrijanske poslance iz Frankfurta nazaj poklicati, jeli bi bil to tudi „Landesverrath?“ Kako ti Veliki Nemci sploh o Avstrii mislijo, vidi se iz daljnega dopisnikovega dokazovanja. „Kranjsko, pravi, mora k Nemčii spadati že zato, ker ga ona potrebuje zavolj zveze z jadranskim morjem.“ — Hvala Vam, da nam enkrat jasno povedate, k čemu ste nas odločili, in kake namere imate za Avstrijo v pripravi. Za Nemčijo nas tedaj namenjujete, kakor da bi Avstrije več ne bilo? Vi, ki imate fraz in fraz za veličino, silo in večnost avstrijanske slave, in ki ne morete dosti besedovati o tem, kaka nevarnost ji žuga od slavenske autonomije, vi delite z mirno vestjo že naprej nje dežele, kakor da bi na smertni postelji ležala! Ne opravičujte se s tim, da ste Nemčija in Avstrija eno, ker vi in mi od let 1806, 1848 in 1859 vemo natanko, da sta to dve čisto različni deržavi. Poznamo vas dobro, Velike Nemce, od 1848, kako mislite o Avstriji; samo eden je še dozdaj svoje frankfurtovske misli preklical (Giskra); al padli so drugi nanj, kakor na belo vrano. Kako bi pa dopisnik Slovence sodil, ako bi se prederznili imeti take velikonemške, avstrijodelne nakane, vidimo iz daljnjega njegovega modrovanja.

„Po piomontezko-francoskih načelih, pravi, ki so jih tudi Veliko-Slovenci vsesali, mislijo ti, da se smejo od Avstrije odtergati in južno-slavenskemu kraljestvu pod Nikolajem I. Černogorskim pridružiti.“ Da si je kosmato-vestni dopisnik laž, da smo kedaj kanili od Avstrije odtergati, se sam izblodil, to vsaki vé, kteremu ni neznano, kaj so Slaveni 1848 djanski za Avstrijo storili, in ki pomni, kako so slavenski poslanci Palacki, Rieger, Toman in drugi tudi zdaj v deržavnem zboru slovesno izrekli, da je nam Slavenom Avstrije potreba, da jo vzderžati moramo. Toda dopisnik Triesterčin nas denuncira že zato, kar je le njegova izmišljija; kaki hrup bi pa zagnal, ko bi Slovenci v resnici kake odpadne namere imeli, to sam Bog vedi. Ali kaj hočemo? Taka se je godila siromakom zmirom. Quod licet Jovi, non licet —.

Na to prestopi Triesterčin dopisnik in skuša dokazati, kako Kranjsko tudi po svoji kulturi k Nemčii spada. Poslušajmo, kako to pripoveduje. „Ljudstvo kranjske dežele, pravi, so Nemci in Slovenci. Pervih je 6 percentov, drugih pa 94. Al žlahtna gospoda so bili, pravi, in so še nemški, ker Slovenci, kakor zgodovina priča, niso žlahtne gospode imeli; lenstvo (Lehenswesen), pravi, je od Brankov, in desetina je, kakor pisma terdijo, od Nemcov.“ Kar se tiče žlahtnikov, ne bomo pred verjeli, da so zgolj Nemci, dokler nam Triesterca tega ne dokaže, ker za nas nemška imena, ki so se ne le žlahtnikom ampak še celo pohlevnim kmetičem in meščanom dajale, niso nikaki dokaz; temveč menimo, da je bil med žlahtniki marsikaki junak slovenskega rodu, ki je krepko branil svojo domovino vselej in jo brani še dandanašnji. — Lenstvo, tlaka, desetina, to so tedaj tisti sloveči spominki kulture, ki imajo dokazati, da Kranjsko po pravi pravici mora nemško biti; to so tiste kulturne dobrote, ki nas imajo za večno na Nemce vezati. Čudni zapopadki od kulture! Pri vsakem netriesterčinem dopisniku bi se to imenovalo nekultura. Pričakujemo skoraj od tega istega dopisnika milotožne elegije v Triesterci, da so se v barbarstvu 19. stoletja vsi ti monumenti nemške kulture podirati jeli.

„Kdor se je — pravi dopisnik dalje — odlikovati (izkazati) hotel, ali kako čast doseči, ta je govoril nemški. Okolišine so s časom tako nanesle, da je sirovi in nevedni množici (Slovencov) nasproti bilo malo kardelce Nemcov v posesti duhovnih dobrot. V teh okolišinah so pa tudi tožbe o tisočletnem zatiru naravnost smešne.“

Škoda, da dopisnik ne definira, kaj je zatiranje naroda. Ako je Slovenec na slovenski zemlji le takrat kaj veljati môgel, ko je nemški znal; ako je njemu nasproti malo kardelce Nemcov bilo v posesti duhovnih dobrot (zdi se nam, da tudi telesnih) in so mu poverh tega še desetino, tlako, lenstvo prinesli, pa ako vse to ni zatir, potlej moramo spoznati, da ne vemo kaj je.

„Ako se govori, pravi modri dopisnik dalje, o zatiranji narodnega razvitka, naj se tega kriví vlada in duhovščina, ne pa Nemci.“ — Kar se tiče duhovščine, moramo reči, da smo mi, ki zgodovino narodnega razvitka tudi poznamo, čisto druzega mnenja, ker vemo da je duhovščina bila zmirom čversta podpornica narodnosti; ako so se kteri narodu zneverili, bili so to ravno taki, ki so se drugod nenarodnega duha navzeli. Kar se pa tiče vlade, naj nam blagovoli dopisnik razodeti, ali niso tudi tisti, ki so vlado v rokah imeli, bili ravno Nemci? Naj nam razodene razloček med vladnim in drugim Nemcem, ter naj dokaže, jeli

so bili kedaj nevladni Nemci proti nam pravičnejši? Naj nam tedaj dopisnik ne zameri, ako mi, ki beremo „Prešo," „Triesterco," „Tagespošto", „Oest. Zeit." itd. dozdaj še ne znamo ločiti vladnega od nevladnega Nemca.

Tedaj je dokazano, sklepa končno dopisnik, da je Kranjsko po zgodovini, kulturi in izobraženji čisto nemško. „Vsi izverstni Kranjci so odrastli na persih nemške kulture."

To je saj dosti mogočno rečeno. Mi se proti temu ne prederznemo druzega, ko pohlevno vprašati, jeli so pred sto leti, ko je, kakor priča zgodovina, še tudi po nemških šolah zgolj latinščina vladala, znali Slovenci latinščino, ali ne; in jeli so se slovenski učeni že tudi takrat na persih nemške kulture napajali? Jeli ni še tudi dandanašnji slovenskih ljudi, ki tudi laški jezik znajo, še celo francozki in angležki? Povejte nam pa tudi, ki imate kulturo v ustih, jeli je narod od tega kaj imel, ako so nekteri izmed njegovih rojakov po ptuji kulturi se omikali? Vi govorite v eno mer le o sebi in o peščici naših učenih, narod pa vam je nič, ter ga čisto zabite. Ako je vaša kultura zanj od tolike vrednosti, zakaj je ostal sirova in nevedna množica? Sicer smo pa vam Nemcom hvaležni za kulturo, in bili bi še bolj, ko bi vedili, da nam jo nosite iz ljubezni do nas. Toda preveč nas silite ž njo; čemu? saj se dobra roba sama hvali. Pa ako bi mi tudi tako nespametni bili, da kulture ne bi hotli jemati, to je za vas tem bolje, ker bote, malo kardelce, nad sirovo množico spet lahko gospodovali.

Na zadnje se vsede dopisnik celo na Pegaza, se vé da tujega, ter nam — ad majorem Velike Nemčije gloriam — nasvetuje s pesniško-sladkimi besedami: „Immer strebe zum Ganzen; und kannst du selbst kein Ganzes werden, als dienendes Glied schliess an ein Ganzes dich an." Že spet le dienendes Glied? Tega smo pač siti do gerla. Ravnopravni hočemo biti kakor drugi — nič več pa tudi nič manj! Zato z Bogom, vi Veliki Nemci! In dopisniki, ki ne veste za nas boljega sveta, pojte rakom žvižgat!

Iz Ljubljane. Nekako posebno družtveno življenje se je jelo gibati pri nas, ki si napravlja čitavnice svoje. Imamo že dovoljeno narodno čitavnico in pravoznansko družtvo; 5. dan t. m. pa je slavno c. kr. deželno poglavarstvo dovolilo tudi napravo zdravniškega družtva, ki si bo napravilo čitavnico za zdraviteljske časnike in knjige in se bo od časa do časa v zborih pomenkovalo o zdravniških rečéh. Ker Ljubljana šteje 15 doktorjev zdravilstva, 10 pa kirurgov, ne more biti družtvo veliko, če tudi pristopijo vsi; pa brez koristi vendar ne bode. Letno plačilo bode znašalo 5 gold.

— „Naše gore list" pozdravlja s serčnimi besedami našo národno čitavnico ko sredotočje družtvenega življenja, kjer naj se steka vse, kar ima serce za duševni razvitek naroda svojega, ter pravi: „Znamo mi, što će to reći, biti bez svoga organa u svietu, biti zapuštenim i nemoći se sastati sa srodnom dušom, vidjeti, kako najsvetije blago bez pomoći propada. Sve smo mi to i ovdje njegda izkusili, te znamo cieniti važnost ovakvoga pojava. Znamo, da su braća slovenska podpuno shvatili zadaću svoju, naime: čistiti se od nesrodnog življa, da nebudu tudji u svom domu — da prigrle jezik matere zemlje, i da ga iz kolibe i ulice uvedu u čast i dostojanstvo, koje mu po naravi pripada. Grleć literaturu svoju, znat će braća uvesti i kazalište narodno, pa bilo u početak samo i dobrovoljno družtvo. Praktičan njihov duh gledat će ustanoviti zakladu rastuću od dana na dan. Tad će biti trud njihov onaj konduktor domorodnoj električnosti, koji će srca domoljubna oživljavati k plodonosnu izobraženju."

— *(Nova prikazen).* „Prešni" korešpondent je zdaj tudi slovničar slovensk. Kaj zlodja! je li res? Rejs je rejs, berite le „Prešo" od petka. Ondi „Prešni" Mezzofanti Slovencom zabavlja, da je še niso tako deleč prinesli, da bi imeli za „Landes-Chef" le eno besedo, marveć da moramo rabiti dve, namreć „dezlni pogtavar" (tako slavni August natiskuje besedo „deželni poglavar"). Škoda bi bilo za vsaki poduk, ki bi ga o tem dajali; rečemo le, da treba bi bilo korespondenta, ki tako aboto piše, in Augusta, ki jo natiskuje, v elementarno šolo poslati, da se učita nemško slovnico o „zusammengesetzte Hauptwörter". Šolmašter bi sicer imel s terdima bučama terdo delo, pa če bi ju djal večkrat na prosó klečati, bi se morebiti vendar naučila, da „Landes-Chef" ste tudi dve besedi, in verh tega je druga še izposojena celó od Francozov, brez kterih bi bil nemški jezik celó siromak, ki od leta 1848 še celó za ta pomen ni druge besede imel kakor „gouverneur", s ktero si naši ljudje niso mogli pomagati drugač kakor da so jo po svoje obračali in rekli „godernêr". Ravno tako smešno je, kar oni korespondent o tem klobasá, da Slovenci za „Landes-Chef" in „Landes-Hauptmann" imamo edino besedo. Mezzofanti „Prešni" je čisto pozabil, da se nemška beseda „Landes-Hauptmann" obrača kakor se hoče, danes tako, jutri tako, in da je Schmerlingov „Landeshauptmann" vès drug kakor je bil Goluhovskov, da pa pravi pomen ostane vedno deželni „poglavar" ali „glavar". Te dve besedi rabimo mi lahko tako, da rečemo „L. Hauptmann" glavar, „L. Chef" pa poglavar, ali da tega imenujemo dež. „predstojnik", unega pa dež. „poglavar", ali da „Landes-Chef" nam je „cesarski deželni poglavar", „Landeshauptmann" pa samo „deželni glavar". Če bi si hotli izposojevati ptujih besed kakor Nemci, bi enemu lahko tudi rekli deželni „kapitán" itd. Al dosti je tega! Z vami, ki še našega jezika brati ne znate, ne bomo prazne slame mlatili; le resno protestiramo zoper to, da se vi, ki ste ravno v ti svoji zabavljici pokazali, da ne znate nobenega jezika, vtikujete celó v naš častitljiv jezik, pri kterem ste še manj kot zajec pri bobnu.

— Kakor je letos v spomladi bil cesarski diplom tudi po slovensko natisnjen na pergamenu, da bi se izročil v pričo deželnih zborov za deželne arhive, če ravno se to ni zgodilo nikjer, ne vemo za kaj ne, tako smo zvedili sedaj za gotovo, da je pisarnica ministerskega zbora dala natisniti na pergamenu po slovensko osnovno deržavno ustavo in vse deželne ustave od 26. febr. 1861, namreč za Štajersko, Kranjsko, Koroško, Goriško, Istro in za Terst, da se o svojem času shranijo v deželne arhive. Tudi Koroška dežela tedaj ni bila pozabljena, če ravno se vse druge postave in naredbe deržavnega zakonika po Koroškem razglašajo samo v nemškem jeziku, in edini slovenski Bleiberg dobiva v Ljubljani natisnjeno prestavo deržavnih postav, kakor da bi spadal pod kranjsko vojvodino. In to samo zavolj tega, ker so nekteri koroški župani (kmečka birokracija ali aristokracija, ktere podslomba je ravno nekako če tudi borno znanje nemškega jezika, — za to se zanj potegujejo! —), nepoprašavši občine, samolastno izrekli, da hočejo nemške postave. Upamo, da se bodo slovenski rodoljubi na Koroškem kolikor je mogoče zlasti tudi po časnikih, sosebno v vse hvale vrednih Einspielerjevih „Stimmen aus Innerösterreich" prizadjali, da se Koroško spozna za nemško-slovensko deželo, kteri se morajo tudi postave nemško pa slovensko dajati. Tudi na Štajarskem, slišimo, so župani št. Lenarskega okraja, ravno tako samolastno odrekli se slovenske prestave deržavnih postav in ukazov, ki gre celi občini, ne pa županom, in so prosili za nemško-slovenske ali pa čisto nemške postave. Naj bi štajarski rodoljubi, zlasti prečastiti duhovniki pomislili, kaj je ondi storiti zoper to narodni reči namenjeno škodo.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Presvitli cesar je zapustil 10. dne t. m. Dunaj in se čez Terst v Karf podal, obiskat presv. cesa-

rico. 13. dan t. m. ob osmih zjutraj je bil že v Karfu. Cesarica je zdrava. Do 20. t. m. pričakujejo Nj. vel. cesarja spet domú. Med tem časom ga nadomestuje nadvojvoda Rainer.

— 9. dne t. m. je sprejel presv. cesar deputacijo z adreso hervaškega zbora, barona Kušlana in M. Kraljeviča; bila sta tudi pričujoča predsednik dikasterije Ivan Mazuranić in general-adjutant grof Creneville. Baron Kušlan podal je v hervaškem jeziku adreso, v kteri so izgovorjene zahteve narodove. Nj. veličanstvo je odgovorilo v nemškem jeziku, da bode želje, ki so mu v imenu hervaško-slavonskega naroda razodete bile, zrelo prevdarilo in zboru skoraj odgovor dalo.

— Deržavno ministerstvo je ukazalo tukajšni c. kr. založnii šolskih bukev, naj vse hervaške knjige ljudskih šol nemudoma pošlje (proti primerni odškodbi) v Zagreb, kjer se bojo vprihodnje vse te knjige natiskovale in založevale.

— Osnova nove postave za tiskanje časnikov in knjig, ki jo je ministerstvo izročilo deržavnemu zboru, je, razun „Ostd. Post“, vsem drugim časnikom tako malo všeč, da si nobeden ne želí te novine; še celó „Oesterr. Zeitg.“ misli, da v zboru deržavnem bo le malo kaj obveljalo od te osnove.

— Konec mesca avgusta je bilo papirnatih desetíc za 11 milijonov in 428.431 gold. med ljudstvom.

Hervaško. Iz Zagreba 11. okt. Ban Sokčević je 10. dan t. m. oklical, da po sklepu Njih Veličanstva od 9. t. m. je deželni zbor odložen do 1. novembra.

Ogersko. Iz Pešta 12. Na predstavo erdeljske gubernije zastran deželnega zbora se pričakuje cesarjev odgovor vsaki dan; na 4. dan novembra sklicani deželni zbor je odložen do 25. novembra.

— Poslanca hervaška baron Kušlan in Kraljević, ki sta nesla adreso cesarju na Dunaj, sta se podala potem v Pešt. Pridši v Budi v gledišče, kjer so ravno magjarsko národno igro „Pünköndi Királyno“ (binkoštna kraljica) igrali, sta bila s serčnimi Eljen-klici pozdravljena, in pri nekem igrinem obhodu so zraven narodne zastave magjarske nesli tudi zastavo (bandero) hervaško.

— Goveja kuga se čedalje bolj razširja, in ker se je tudi v šopronski županii prikazala, ne smejo ne goveda, ne kože in nobeno drugo tako blago čez mejo proti Avstriji.

— V Vlahii so se letos svilodi (židni červiči) kaj dobro obnesli; revni kmetje so skupili po 40 do 50 cekinov za svoj pridelek. Pravijo, da cela dežela je letos okoli 600.000 cekinov za kokone skupila.

Galicija. Iz Levova 6. okt. Ker so se začele mačje godbe zlo ponavljati, je c. k. policija danes oklicala ostro svarilo, naj se nihče ne udeleži tacega početja.

Laško. Iz Turina 11. okt. Mahoma se je povzdignil glas, da je Garibaldi zginil iz Kaprere, svojega stanovanja, in ugibalo se je mnogo, kam jo je potegnil; al ves hrup je bil prazen. Garibaldi je doma. Dr. Bertani-u je pisal, da je vse laž, ker se o njem piše, da hoče severnim Amerikancom iti na pomoč; „moj meč služi le svobodi in nezavisnosti Italije, in Bog daj, da bi moje stare kosti saj tako dolgo sterpele, da doživim prerod svoje domovine.“

Francozko. Kralj pruski je prišel 6. dne t. m. v Compiegne, serčno sprejet od cesarja Napoleona in cesarice. Slovesnost so mu na čast napravljali brez konca in kraja. 8. t. m. je odrinil spet domú; slovojemanje je bilo spet preserčno. Bila sta cesar in kralj le dve uri sama; kaj sta se razgovarjala in kaj sklenila, ugibuje zdaj celi svet; al nobeden nič pravega ne vé. Laške in poljske zadeve, mislijo, so bile poglavni predmet tega shoda.

— Mesto Tarnov je dr. Smolku na čast prekerstilo Pelzensko predmestje v Smolkovo; judje v Krakovi pa so za to, da se je v deržavnem odboru tako krepko potegnil za-nje, obhajali slovesno službo božjo, naj bi ga Bog ohranil še veliko let.

Poljsko. Iz Varšave naznanja telegraf, da je vsa poljska dežela bila 14. t. m. v obsedni stan djana. Po vseh tergih v Varšavi so tabori napravljeni in v njih vojaki.

Kitajsko. Največi centralist tega sveta, cesar kineški, ki se imenuje „gospod nebeškega cesarstva“, je umerl.

Poziv.

Slavno c. k. namestništvo v Gradcu je dovolilo z odpisom od 4. septembra 1861 št. 19141. društvo v Mariboru pod imenom „národna slovanska čitavnica“ in poterdilo pravila brez dostavka.

Društvo javi to dovoljenje vsem Slovencom in Slovanom v Mariboru in na slovenskem Štirskem in jih prijazno vabi, naj pristopijo.

Nam je, bratje Slovenci, z ustavo nova doba došla. Mi smo ravnopravni z vsemi drugimi narodi. Da pa nas drugi narodi čislajo, se moramo mi sami čislati in častiti. Čislajmo svoj jezik in se ga do čistega navadimo. To je, mislimo občna potreba. To je treba gg. duhovnikom, da Božjo besedo v svilo in škerlat čiste veličastne slovenščine ovijajo; to je treba uradnikom, da ne bodo v javnem ustavnem življenji slableje slovensko govorili ko prosti kmetje, kteri se ne štejejo med izobražence; to je treba zdravnikom, učenikom, posestnikom slovenskim, da znajo v olikanem maternem jeziku se pogovarjati.

Tedaj pristopite! V čitavnici bomo se združeni vadili slovenske in slovanske časnike in knjige čitaje in pogovarjaje se o narodnih zadevah. Nadihati se hočemo narodnega duha, kteri živí v slovenskih in slovanskih umotvorih.

Umotvori slovenskega naroda se sicer ne morejo meriti z razširnimi slovstvi drugih narodov, pa vendar še naše zale male književnosti celó izobraženci malo poznajo. Ajte bližnji Slovenci! množite in čitajte našo knjižnico in vsi, komur je mar za narodni napredek, podpirajte, učite nas in sebe, razveselujte nas in sebe! Za razveseljevanje nam sicer žalibože okoliščine niso tako prijetne, ko bi želeti bilo. Nimamo plesov, nimamo blešečih besed, ne gledišč. Za zabavo imamo pevanje, imamo prijazno pomenkovanje. Prinesite vneto za narodnost serce in veselili se bodemo brez širokega hrupa v našem, nadamo se, blagem namenu.

Na noge bratje! naše geslo je: mar in bor. Naše stanovanje je v hiši gosp. Šramela na dvorišču mestne hiše štev. 185.

V Mariboru 6. oktobra 1861.

Za družtvo:

dr. Janko Sernec, predsednik. Josip Šuman, tajnik.
dr. Valentin Pavlič, dnarničar.

Povabílo.

Prihodnjo nedeljo ob 11. uri dopoldne bode v dvorani „pri Slonu“ pervi občni zbor „narodne čitavnice“ za to, da se izvoli družtveni odbor.

V Ljubljani 14. oktobra.

V imenu začasnih opravnikov.

Kursi na Dunaji 15. oktobra.

5% metaliki 66 fl. 30 kr.	Ažijo srebra 38 fl. — kr.
Narodno posojilo 80 fl. 20 kr.	Cekini 6 fl. — kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.